

Raadhuisplein 1
7811 AP Emmen
t. 14 0591
f. 0591 685599

Postbus 30001
7800 RA Emmen
e. gemeente@emmen.nl
i. gemeente.emmen.nl

team
Economie

Aan de raad van de gemeente Emmen

ons kenmerk
19.013388

uw kenmerk

bijlage
1

behandeld door
J. Deuten

BSN

datum
5 december 2019

telefoon
14 0591

fax

e-mail
gemeente@emmen.nl

Onderwerp: verslag IJslandreis

Aan de leden van de raad,

Met toepassing van de Gedragscode integriteit burgemeester en wethouders gemeente Emmen 2015 doen wij u bijgaand het verslag toekomen van de reis van wethouder Kleine naar IJsland van 22 t/m 25 oktober 2019.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Emmen,
de wnd. gemeentesecretaris,

de burgemeester,

J.R. Sloots

H.F. van Oosterhout

Onderwerp: Verslag Handelsmissie naar IJsland en deelname Sustainable District Energy Congres 2019 op woensdag 23 en donderdag 24 oktober 2019

Geachte leden van de Gemeenteraad van Emmen,

Hierbij treft u een gezamenlijk verslag van de Gemeente Emmen en de Provincie Drenthe van de Handelsmissie naar IJsland van dinsdag 22 tot en met vrijdag 25 oktober 2019. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) heeft de provincie Drenthe uitgenodigd om deel te nemen aan een werkbezoek aan IJsland. Op verzoek van de Provincie is de Gemeente Emmen hierbij ook uitgenodigd.

Aanleiding werkbezoek

Aanleiding voor deze handelsmissie is een concrete vraag aan het Ministerie van Economische Zaken van de Nationale overheid van IJsland om de mogelijkheden tot samenwerking te verkennen op het gebied van geothermie, warmtedistributie en de glastuinbouw. Onderdeel van de handelsmissie was de deelname aan het Sustainable District Energy Congres 2019. Dit congres is georganiseerd door het Iceland Renewable Energy Cluster. Naast de provincie Drenthe en de gemeente Emmen namen vertegenwoordigers van de volgende organisaties en bedrijven deel aan de Nederlandse handelsmissie: ministerie EZK, RVO, TNO, Glaskracht Nederland regio Drenthe/Groningen, EBN, Shell, Engie, AAB Adviesbureau, en een tweetal zelfstandige adviseurs. Binnen de werkvelden van de provincie en gemeente zijn dit voor ons bekende partijen.

Geothermie

IJsland staat bekend om de aanwezigheid van geothermische aardwarmte. Toch was het benutten van deze aardwarmte voor de verwarming van de gebouwde omgeving niet vanzelfsprekend. Begin jaren dertig van de vorige eeuw stelde een raadslid in IJsland nog: *"... ik niet denk dat ik ooit een dusdanig volkomen belachelijk idee heb goedgekeurd om te denken dat water helemaal naar de stad gebracht kan worden, en dat het daar nog steeds warm genoeg is om als het aankomt om hele gebouwen op te warmen. Je zult me nooit kunnen doen geloven dat dit haalbaar is, ondanks al je berekeningen"*. Ondanks deze weerstand is het project met hulp van de overheden doorgezet en is men erin geslaagd het warme water over 3 km te transporteren. Momenteel liggen er duizenden kilometers pijpleidingen en verplaatst men moeiteloos warm water over enkele tientallen kilometers. Het temperatuur verval over deze afstand blijft beperkt tot 1 a 2 °C. IJsland behoorde 100 jaar geleden nog tot de armste landen van Europa. Nu staat het bovenaan op diverse lijsten van welvaart- en welzijnsindicatoren. De IJslanders zelf leggen hier trots de verbinding tussen de energieonafhankelijkheid van het land en de mogelijkheden die dit geboden heeft voor de ontwikkeling van industrie (aluminiumsmelters met een hoge energievraag), glastuinbouw en visserij (kweken en drogen van vis), maar ook voor de ontwikkeling van startups. IJslandse bedrijven adviseren met hun kennis in een groot aantal landen. Zo is er met IJslandse ondersteuning in China al meer kilometers warmtenet aangelegd dan aanwezig in IJsland.

Onderdeel van de handelsmissie waren bezoeken aan:

- Algaeinnovation: de toekomst van voedselproductie. De door het bedrijf getoonde productiecijfers van de innovatieve algenteelt zijn zowel kwantitatief als kwalitatief indrukwekkend. Zo ook de ambities voor de schaalvergroting van deze teelt. De innovatieve teelt wordt ondersteund met kennis en ervaring uit de Verenigde Staten. Ook is er nauw contact met de universiteit van Haifa.

-de Agriculture University of Iceland: Botanische tuin en Innovatie in glastuinbouw. De omvang van de glastuinbouw in IJsland is met totaal 20 ha niet te vergelijken met die in Nederland. De binnenlandse consumptie van groente wordt met deze ha's voor ca. 70% ingevuld. Ca. 30% wordt geïmporteerd. Toch vindt er wetenschappelijk onderzoek plaats en worden studenten aangemoedigd om een agrarische studie te volgen.

- het tuinbouwbedrijf Lambhagi: teelt van ijsbergsla. In ongeveer 100 jaar heeft IJsland een uitgebreid warmtenet ontwikkeld voor de verwarming van de gebouwde omgeving en voor bedrijfsdoeleinden als glastuinbouw. Hierdoor kan de glastuinbouw de kosten voor energie zeer laag houden. De slateler gaf aan dat de energiekosten slechts 2% van de productiekosten bedragen. Duurzaamheid en kosten efficiënt gaan hand in hand.

Energiecongres

Aan het SDEC namen vertegenwoordigers uit tientallen landen deel. Diverse presentaties lieten zien dat de voorziening van warmte van de gebouwde omgeving met warmtenetten een belangrijke rol gaat spelen. Met warmtenetten kunnen de kosten van de transitie naar een duurzaam energiesysteem beperkt worden doordat de gebouwen minder geïsoleerd hoeven te worden. Een open deur, maar randvoorwaarde voor de realisatie van warmtenetten, is dat de geleverde warmte een lagere kostprijs kent dan alternatieve systemen.

Als bron voor de warmtenetten zijn verschillende mogelijkheden: onder andere biomassa, zonne-energie, aquathermie en rest warmte van de industrie. In geologisch geschikte gebieden is het waard om aardwarmte te overwegen als bron. De omstandigheden in Nederland worden door verschillende experts positief bevonden voor het benutten van aardwarmte. Dit ondanks de grotere dieptes die aangeboord moeten worden voor het winnen van aardwarmte. De ervaring in IJsland leert ons dat geothermische aardwarmte alleen ontwikkelt kan worden met een lange adem, waarbij overheidssteun zeer gewenst is. Nederland zal nog vele stappen moeten zetten om de gashonger om te zetten in naar het gebruik van natuurlijke bronnen zoals geothermische aardwarmte en aquathermie. Het ultieme doel is om aardwarmte en opwek van elektriciteit te combineren. De CO2 behoefte zal voor de glastuinbouw ook moeten worden ingevuld.

De energievoorzieningen in IJsland en Nederland kun je natuurlijk niet één op één vergelijken met elkaar. Duidelijke verschillen zijn er in de grootte van de bedrijven(7000m2 max-120.000m2) kosten van energie(2-30%), CO2 levering(Geothermie-WKK-industrie) en de afzet(100% binnenland-grotendeels export). Maar er zijn ook duidelijke kansen en overeenkomsten.

Vervolg

Lef en het samenwerking zijn belangrijke factoren gebleken voor de realisatie van het IJslandse succes voor de benutting van aardwarmte via warmtenetten voor de gebouwde omgeving en glastuinbouw. Tijdens de handelsmissie hebben Gedeputeerde Henk Jumelet en Wethouder Robert Kleine vervolgsafspraken gemaakt. Onlangs is in beide college besloten om de opsporingsvergunning geothermie 'Klazienaveen' op termijn onder voorwaarden (gedeeltelijk) over te dragen aan een consortium met Tullip Energy Exploration en Production B.V. Met dit besluit heeft Tullip een SDE-aanvraag kunnen indienen. De Nederlandse deelnemers hebben onderling intensief gesproken over de mogelijkheden voor het gebied Erica/Klazienaveen voor aardwarmte en warmtenetten in Emmen. Deze praktijkcasus geeft een actueel voorbeeld om met elkaar de (on)mogelijkheden en kansen te onderzoeken en verdere afspraken te maken. Alle deelnemende organisaties hebben hun steun toegezegd aan het ontwikkelen van projecten. Er is afgesproken in dit kader om een vervolgsprek te organiseren om voor het einde van het jaar hierover nadere afspraken te maken. De gemeente Emmen en de provincie Drenthe nemen hiervoor het initiatief.

Deelnemers vanuit de gemeente Emmen: wethouder R. Kleine, J. Deuten en R. Gengler

Voor de provincie Drenthe namen deel: gedeputeerde H. Jumelet, K. Brinks-de Vries en A. Scheper.

